

ชุดความรู้การดูแลตนเอง
และพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุ
“มีงานทำ”

กรมกิจการผู้สูงอายุ
กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

ชื่อหนังสือ : ชุดความรู้การดูแลตนเองและพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุ
“มีงานทำ”
จัดทำโดย : กรมกิจการผู้สูงอายุ
กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์
จำนวน : 1,000 เล่ม

คำนำ

ปัจจุบันประเทศไทยกำลังก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ โดยมีประชากรวัยสูงอายุที่มีอายุเกิน 60 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป ประมาณร้อยละ 16 กล่าวคือ ในประชากรทุกๆ 100 คน จะมีประชากรวัยสูงอายุประมาณ 16 คน และในอนาคตจำนวนผู้สูงอายุมีแนวโน้มจะเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ จากการที่ผู้สูงอายุมีชีวิตยืนยาวขึ้น ซึ่งหากผู้สูงอายุ ครอบครัว หรือผู้ดูแล ขาดความรู้ ความใส่ใจในการดูแลตนเองหรือผู้สูงอายุแล้ว ช่วงชีวิตที่ผู้สูงอายุจะสามารถพึ่งพาตนเองได้ก็จะลดลงไปด้วย นั่นหมายถึงผู้สูงอายุต้องกลายเป็นภาระพึ่งพิงของครอบครัว ชุมชน และสังคม

กรมกิจการผู้สูงอายุ เล็งเห็นว่า การรวบรวมข้อมูลความรู้ต่างๆ ที่จำเป็นสำหรับเป็นแนวทางปฏิบัติในการดูแลตนเองหรือดูแลผู้สูงอายุอย่างถูกต้องเหมาะสม จะเป็นประโยชน์ทั้งต่อตัวผู้สูงอายุเอง ครอบครัว ผู้ดูแล รวมถึงผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้อง จึงได้จัดทำชุดความรู้การดูแลตนเองและพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุขึ้น ประกอบด้วยชุดความรู้ 4 เรื่อง ได้แก่ สุขภาพดี มีงานทำ เรียนรู้สังคม มั่นคงในชีวิต เพื่อให้หน่วยงาน องค์กร ได้นำไปเผยแพร่แก่ผู้สูงอายุ ครอบครัว ผู้ดูแล และผู้ที่ทำงานด้านผู้สูงอายุ โดยหวังเป็นอย่างยิ่งว่า ชุดความรู้เหล่านี้ จะเป็นประโยชน์ในการส่งเสริมสุขภาพกาย สุขภาพจิตของผู้สูงอายุ การพัฒนาศักยภาพ การเสริมสร้างความมั่นคงในชีวิต การเข้าถึงสิทธิและแหล่งประโยชน์ต่างๆ ตลอดจนการมีส่วนร่วมในสังคม เพื่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุในที่สุด

กรมกิจการผู้สูงอายุ

2560

สารบัญ

ความหมายของการทำงาน	9
ความสำคัญของการทำงาน	9
สภาพปัญหาด้านการมีงานทำของผู้สูงอายุ	10
ความต้องการด้านการมีงานทำของผู้สูงอายุ	11
ความต้องการจ้างแรงงานผู้สูงอายุ	13
ประเภทของงาน	13
ประเภทและลักษณะงานที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ	14
งานที่มีค่าตอบแทน	14
งานอาสาสมัคร	15
งานอดิเรก	16
ประเภทและลักษณะงานที่เหมาะสม	
กับผู้สูงอายุแต่ละช่วงวัย	16
การเตรียมตัวเข้าสู่อาชีพ	18
ข้อมูลแหล่งประโยชน์ ช่องทางเพื่อการทำงาน	19
แหล่งศึกษาเรียนรู้ ฝึกอบรม พัฒนาทักษะฝีมือ	19
หน่วยงาน แหล่งบริการให้คำปรึกษาและ	
แนะแนวอาชีพ แนะนำข้อมูลแหล่งงาน	
และบริการจัดหางาน	26

แหล่งทุนเพื่อการประกอบอาชีพ	28
กองทุนผู้สูงอายุ	28
ธนาคารชุมชน	32
กองทุนพัฒนาบทบาทสตรี	33
นโยบายรัฐบาลเพื่อส่งเสริมการมีรายได้ และมีงานทำของผู้สูงอายุ	37
มาตรการรองรับสังคมผู้สูงอายุ	38
กลไกประชารัฐเพื่อสังคม	40
ภาคผนวก	42
รายการอ้างอิง	45

ชุดความรู้การดูแลตนเอง
และพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุ
“มีงานทำ”

ความหมายของการทำงาน

การทำงาน หมายถึง การทำกิจกรรมเพื่อการเลี้ยงชีวิต ที่มีลักษณะอย่างหนึ่งอย่างใด ดังต่อไปนี้

- 1.การทำกิจกรรมที่ทำแล้วได้รับค่าตอบแทนเป็นเงินหรือสิ่งของ ค่าตอบแทนที่เป็นเงิน อาจจ่ายเป็นรายเดือน รายสัปดาห์ รายวัน หรือรายชิ้น
- 2.การทำกิจกรรมที่ทำแล้วได้ผลกำไร หรือหวังที่จะได้รับผลกำไร หรือส่วนแบ่งเป็นการตอบแทน
- 3.การทำกิจกรรมที่ทำให้กับธุรกิจของสมาชิกในครัวเรือน โดยไม่ได้รับค่าจ้างหรือผลกำไรตอบแทนอย่างไร ซึ่งสมาชิกในครัวเรือนที่ประกอบธุรกิจนั้นจะมีสถานภาพการทำงานเป็นผู้ประกอบธุรกิจส่วนตัว หรือนายจ้าง

ความสำคัญของการทำงาน

การทำงานเป็นส่วนหนึ่งของการใช้ชีวิตของมนุษย์ โดยเฉพาะเมื่อเข้าสู่วัยผู้ใหญ่ การทำงานเป็นที่มาของรายได้ สะท้อนถึงความรู้ ความสามารถ การพึ่งพาตนเองและการหาเลี้ยงครอบครัว รวมทั้งแสดงให้เห็นถึงศักยภาพในการดำรงชีวิต การมีชีวิตอย่างมีคุณค่า ไม่เป็นภาระแก่บุตรหลานและสังคม

การทำงานมีความสำคัญและมีประโยชน์ต่อผู้สูงอายุ ดังนี้

- 1.**ด้านร่างกาย** การทำงานช่วยทำให้ผู้สูงอายุได้เคลื่อนไหวออกกำลังกาย ทำให้ร่างกายมีความกระฉับกระเฉง ช่วยชะลอความเสื่อมถอยของร่างกาย

2.ด้านจิตใจ การทำงานช่วยให้ผู้สูงอายุเห็นคุณค่าในตนเอง มีศักดิ์ศรี ไม่รู้สึกว่าเป็นภาระของลูกหลาน

3.ด้านความมั่นคง การทำงานช่วยให้ผู้สูงอายุมิรายได้ในกวดูแลตนเองทั้งในยามปกติและยามเจ็บป่วย

สิ่งสำคัญที่ต้องคำนึงถึงในการทำงานของผู้สูงอายุ คือ ลักษณะงานที่ทำได้เหมาะสมกับสภาพร่างกายและจิตใจของผู้สูงอายุ

ปัจจุบันผู้สูงอายุจำนวนมากยังคงทำงานเพื่อหารายได้เลี้ยงดูตนเองและครอบครัว อาจเนื่องจากความจำเป็นทางเศรษฐกิจหรือการที่ผู้สูงอายุนั้นยังคงมีสุขภาพร่างกายที่แข็งแรง มีความรู้ความสามารถที่ยังสามารถทำงานสร้างรายได้

สภาพปัญหาด้านการมีงานทำของผู้สูงอายุ

รัฐบาลได้ให้ความสำคัญกับการส่งเสริมและสนับสนุนการทำงานของของผู้สูงอายุ โดยกำหนดเป็นกฎหมายในพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ.2546 มาตรา 11 (3) ว่า ผู้สูงอายุมีสิทธิได้รับการคุ้มครอง การส่งเสริม และการสนับสนุนในด้านการประกอบอาชีพ หรือฝึกอาชีพที่เหมาะสม อย่างไรก็ตาม ในสภาพที่เป็นจริงพบว่า การทำงานของผู้สูงอายุต้องพบกับปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นสภาพการจ้างงานส่วนใหญ่เป็นแบบเต็มเวลาไม่สอดคล้องกับความต้องการของผู้สูงอายุ การถูกเลิกจ้างด้วยสาเหตุจากอายุมาก การปฏิเสธรับเข้าทำงานหรือไม่ยอมรับแรงงานผู้สูงอายุ อันเนื่องมาจากทัศนคติที่มองว่าผู้สูงอายุมีความสามารถในการทำงานน้อยลง ทำงานไม่คุ้มค่าจ้าง เป็นการเพิ่มภาระค่าใช้จ่ายด้านสวัสดิการหรือต้องจ่ายค่าจ้างที่สูงขึ้น เป็นต้น ขณะที่ในด้านกฎหมาย

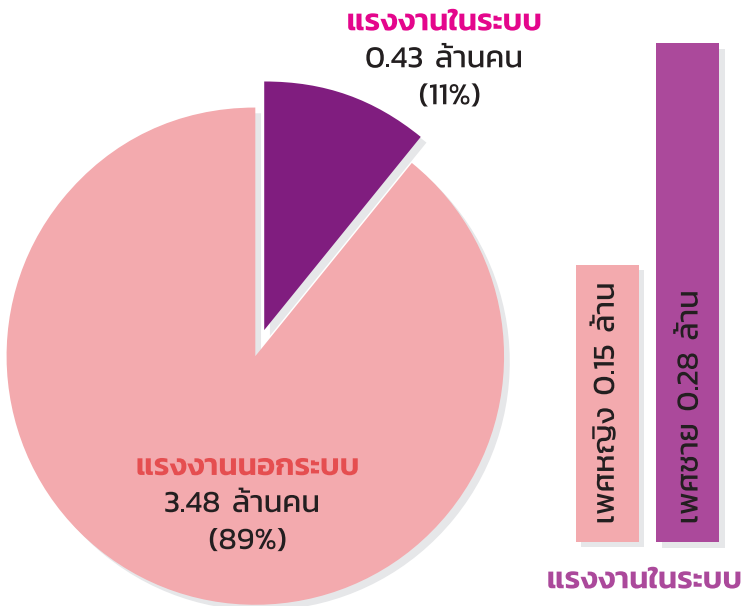
พบว่า แรงงานผู้สูงอายุไม่ได้รับความคุ้มครองเกี่ยวกับความปลอดภัยในการทำงานเช่นเดียวกับแรงงานหญิงและเด็ก เนื่องจากยังไม่มีบทบัญญัติคุ้มครองการทำงานของผู้สูงอายุในพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงานฉบับใด ในส่วนของพระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ.2553 ก็ได้กำหนดให้ผู้ประกันตนที่ส่งเงินเข้ากองทุนประกันสังคมต้องมีอายุไม่เกิน 55 ปี ทำให้ผู้สูงอายุไม่สามารถเป็นผู้ประกันตนและไม่ได้รับสิทธิประโยชน์เงินบำนาญชราภาพจากกองทุนประกันสังคม นอกจากนี้ การส่งเสริมการทำงานของผู้สูงอายุโดยการขยายอายุเกษียณราชการยังเป็นเพียงนโยบาย ยังไม่ได้ออกเป็นกฎหมายและมีการดำเนินการในบางสาขาอาชีพเท่านั้น

ความต้องการด้านการมีงานทำของผู้สูงอายุ

การทำงานมีความหมายต่อผู้สูงอายุ เนื่องจากเป็นที่มาของรายได้ การเห็นคุณค่าและศักดิ์ศรีของตนเอง และการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ จากการสำรวจภาวะการทำงานของประชากรของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ในปี 2557 มีผู้สูงอายุที่ทำงานจำนวน 3.91 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 38.4 ของผู้สูงอายุ โดยผู้สูงอายุที่ทำงานส่วนใหญ่เป็นแรงงานนอกระบบ หรือเป็นผู้ทำงานที่ไม่ได้รับสวัสดิการและการคุ้มครองจากการทำงานมากถึง 3.48 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 89 และมีเพียง 0.43 ล้านคนที่เป็นแรงงานในระบบ หรือคิดเป็นร้อยละ 11 ซึ่งส่วนใหญ่ทำงานในภาคการค้าและบริการ รองลงมาเป็นภาคการผลิตและภาคเกษตรกรรม ส่วนผู้สูงอายุที่เป็นแรงงานนอกระบบ ส่วนใหญ่ทำงานในภาคเกษตรกรรม รองลงมาเป็นภาคการค้าและบริการ และภาคการผลิตตามลำดับ และจากการสำรวจภาวะการทำงานของประชากร พบว่า ร้อยละของผู้สูงอายุที่ทำงาน

มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทั้งชายและหญิง ซึ่งอาจสะท้อนได้ว่า ผู้สูงอายุมีความต้องการทำงานเพิ่มสูงขึ้น โดยผู้สูงอายุส่วนใหญ่ทำงานอยู่ในภาคเกษตรกรรม ทั้งนี้อาจเนื่องจากภาคเกษตรกรรมไม่มีการกำหนดอายุเกษียณ ผู้ที่เกษียณอายุจากงานประเภทอื่นบางส่วน ก็สามารถกลับเข้าทำงานในภาคเกษตรกรรมได้ และสามารถทำงานได้จนกว่าจะไม่ต้องการทำงาน สำหรับผู้สูงอายุที่ทำงานนอกภาคเกษตรกรรม ส่วนใหญ่ทำงานเป็นผู้ประกอบธุรกิจส่วนตัวโดยไม่มีลูกจ้าง และช่วยธุรกิจของครัวเรือน โดยไม่ได้รับค่าจ้าง ส่วนการทำงานเป็นลูกจ้างเอกชนพบว่า มีจำนวนลดลงเล็กน้อย

**สถิติผู้สูงอายุที่ทำงานใน
ระบบและนอกระบบ**

ความต้องการจ้างแรงงานผู้สูงอายุ

จากการศึกษาของสำนักงานสถิติแห่งชาติเกี่ยวกับการทำงานของผู้สูงอายุในประเทศไทย ปี 2557 พบว่า สัดส่วนของกำลังแรงงานวัยทำงานมีแนวโน้มลดลง ขณะที่สัดส่วนของกำลังแรงงานผู้สูงอายุมีแนวโน้มสูงขึ้น ในอนาคตความต้องการจ้างแรงงานผู้สูงอายุมีแนวโน้มที่เพิ่มขึ้น โดยพบว่าผู้สูงอายุตอนต้น ซึ่งมีอายุระหว่าง 60-69 ปี มีงานทำมากที่สุดร้อยละ 54.9 ผู้สูงอายุ 2 ใน 3 หรือร้อยละ 62.7 ทำธุรกิจส่วนตัวโดยไม่มีลูกจ้าง รองลงมาช่วยธุรกิจครัวเรือนโดยไม่ได้รับค่าจ้างร้อยละ 20.3 และลูกจ้างเอกชนร้อยละ 9.2 ทั้งนี้ การทำงานของลูกจ้างเอกชนมีแนวโน้มลดลงมากเมื่อมีอายุมากขึ้น ซึ่งภาคเอกชนมีแนวโน้มเลิกจ้างแรงงานก่อนอายุ 60 ปี โดยมีแนวโน้มทำธุรกิจส่วนตัวโดยไม่มีลูกจ้างเพิ่มขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับสภาพการทำงานของผู้สูงอายุที่ประมาณร้อยละ 90 ของผู้สูงอายุที่ทำงานเป็นแรงงานนอกระบบ

ประเภทของงาน

โดยทั่วไปแล้วประเภทของงานแบ่งออกเป็น 4 ประเภท ดังนี้

1.ภาคเกษตรกรรม เช่น ทำนา ทำไร่ ทำสวนผลไม้ ทำสวนผัก ทำสวนไม้ดอกไม้ประดับ เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ ฯลฯ

2.ภาคอุตสาหกรรม เช่น การผลิตสินค้าอุตสาหกรรมหรือหัตถกรรมในครัวเรือน การผลิตสินค้าในโรงงานหรือสถานประกอบการ การผลิตสินค้าที่ผู้ว่าจ้างนำเครื่องมืออุปกรณ์และวัสดุที่ใช้ในการผลิตมาให้ ตัวอย่างเช่น ทอผ้าไหม ทำเสื่อยัด ประดิษฐ์ของที่ระลึก และของชำร่วย

เย็บเสื้อผ้าสำเร็จรูป ทำขนมเค้ก ทำเครื่องหนัง ทำเฟอร์นิเจอร์ ฯลฯ

3.ภาคบริการ เช่น ครู แพทย์ พยาบาล ช่าง นักดนตรี การค้าขาย
สินค้าและบริการต่างๆ ฯลฯ

4.งานพิเศษอื่นๆ เช่น งานเพื่อสังคม งานจิตอาสา งานที่
สร้างสุขทริยภาพของชีวิต ซึ่งเป็นการฝึกสมอง ฝึกสมาธิ และรู้สึกได้ถึงความสำเร็จ เช่น งานฝีมือ ฝานศิลปะ งานวาดภาพ ดนตรี ฯลฯ

ประเภทและลักษณะงานที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุ งานที่มีค่าตอบแทน

เป็นการทำงานที่ใช้ความรู้และประสบการณ์จากงานเดิมที่เคยทำ
หรือจากงานอดิเรกที่ชอบมาทำเมื่อเข้าสู่วัยผู้สูงอายุเพื่อหารายได้ให้กับ
ตนเอง เช่น

งานด้านการเกษตร การเป็นเกษตรกรไม่มีวันเกษียณ สามารถ
ทำงานของตนไปได้ตราบเท่าที่เรามีกำลัง นอกจากมีรายได้แล้วยังเป็น
การออกกำลังกายไปในตัวด้วย แต่ทั้งนี้ควรเป็นการทำเกษตรอินทรีย์ที่
ไม่ใช่สารเคมี เพื่อสุขภาพของตนเอง

งานอดิเรก เป็นงานอดิเรกที่อาจนำมาซึ่งรายได้ เช่น ทำสวน
ปรุงอาหาร เย็บเสื้อผ้า วาดรูป ปลูกไม้ดอกไม้ประดับ เป็นต้น

งานที่เป็นความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ผู้สูงอายุที่มีวิชาชีพเฉพาะ
ตัวหรือมีความรู้ความชำนาญในบางเรื่อง อาจรับงานธุรกิจเล็กๆ หรือเปิด
สอนพิเศษในสิ่งที่ตนมีความรู้ ความเชี่ยวชาญหรือถนัด เช่น
ผู้มีความรู้ทางบัญชีอาจเป็นที่ปรึกษาด้านบัญชีหรือรับงานตรวจสอบบัญชี
 เป็นต้น

การรวมกลุ่มผู้สูงอายุเพื่อสร้างงานเพิ่มรายได้ เช่น กลุ่มของเล่น
พื้นบ้าน กลุ่มศิลปะพื้นบ้าน กลุ่มงานหัตถกรรมท้องถิ่น กลุ่มมัดคุเทศก์ท้องถิ่น
การนวดแผนไทย ปลูกต้นไม้ ไม้ดอกไม้ประดับ เป็นต้น

การเป็นวิทยากรถ่ายทอดประสบการณ์ภูมิปัญญาตามความถนัด
เช่น ทอผ้า ทำขนมไทย แกะสลักไม้ จักสาน เป็นต้น

งานอาสาสมัคร

ปัจจุบันมีหน่วยงาน องค์กร เช่น มูลนิธิต่างๆ หลายแห่งที่รับ
อาสาสมัครเข้าร่วมกิจกรรมสาธารณประโยชน์ ซึ่งนอกจากจะทำให้
เกิดความเพลิดเพลินคลายเครียดแล้ว ยังได้ใช้เวลาให้มีคุณค่าและ
เกิดประโยชน์กับสังคมและสร้างความรู้สึกรักภาคภูมิใจในตนเองอีกด้วย

การเป็นอาสาสมัคร สามารถช่วยได้ทั้งทางด้านร่างกาย กำลังสมอง หรือกำลังทรัพย์ เช่น ช่วยซ่อมแซมที่อยู่อาศัย ช่วยทำสิ่งของช่วยเหลือผู้ที่ยากลำบาก เป็นวิทยากรให้ความรู้ หรือถ่ายทอดภูมิปัญญา การร่วมอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การบริจาคทรัพย์หรือสิ่งของเพื่อช่วยเหลือผู้ยากไร้ เป็นต้น

งานอดิเรก

กิจกรรมงานอดิเรกเป็นการทำงานที่ตนรัก ชอบ และประสงค์ที่จะทำเพื่อผ่อนคลายร่างกายและจิตใจ เป็นงานที่ช่วยให้ชีวิตของผู้สูงอายุมีความสุข ความเพลิดเพลินและไม่เหงา บางครั้งรู้สึกอึดอัดและพึงพอใจกับผลงานที่ทำงานอดิเรกมีหลายประเภท สามารถเลือกได้ตามความสนใจ เช่น วาดภาพ ปลูกต้นไม้ จัดสวน เลี้ยงสัตว์ ทำงานฝีมือต่างๆ เขียนหนังสือ การท่องเที่ยวเพื่อศึกษาศิลปวัฒนธรรมตามวัดวาอารามหรือตามแหล่งธรรมชาติ หรือร่วมกิจกรรมในชมรมผู้สูงอายุ เป็นต้น งานอดิเรกบางอย่างอาจสร้างรายได้เสริมได้ด้วย ยกตัวอย่างเช่น ชอบทำขนม อาจลองทำให้เพื่อนฝูง หรือเพื่อนบ้านทาน แล้วจึงลองทำขาย แต่สิ่งสำคัญคือต้องพยายามไม่คำนึงถึงเรื่องรายได้หรือกำไรขาดทุนที่ได้รับจนเกินไป แต่ควรคำนึงว่าวัตถุประสงค์หลักคือ ทำเพื่อเป็นงานอดิเรกยามว่าง

ประเภทและลักษณะงานที่เหมาะสมกับผู้สูงอายุแต่ละช่วงวัย

การพิจารณาลักษณะงานหรือกิจกรรมตามการเปลี่ยนแปลงตามธรรมชาติของสภาพร่างกาย จิตใจ และสังคมของผู้สูงอายุ แบ่งออกเป็น 3 ช่วง ดังนี้

ช่วงแรก เป็นช่วงของวัยสูงอายุที่ยังมีพลัง เป็นช่วงเวลาแห่งการมีพลังของความสูงวัย โดยปกติมักจะอยู่ในช่วงอายุ 60-69 ปี ช่วงวัยนี้มีประสบการณ์ ความรู้ ความสามารถ และภูมิปัญญาที่ยังพร้อมใช้งานได้ ประกอบกับสภาพร่างกายยังคงแข็งแรงกระฉับกระเฉง สามารถทำงานสร้างสรรค์ประโยชน์แก่ครอบครัว ชุมชน และสังคมได้เป็นอย่างดี ในช่วงวัยนี้จึงสามารถทำงานหรือกิจกรรมที่ได้ค่าตอบแทน อาจเป็นงานเกษตร อดสาหกรรม บริการ หรือการประกอบอาชีพอิสระ เป็นวิทยากรให้ความรู้ เป็นที่ปรึกษา เป็นอาสาสมัคร และการทำงานอดิเรกต่างๆ ตามความสนใจก็ได้

ช่วงที่สอง เป็นช่วงแห่งการพักผ่อน ในช่วงนี้มักอยู่ระหว่างอายุ 70-79 ปี อาจยังมีสภาพร่างกายโดยรวมที่ยังดีอยู่แต่ไม่กระฉับกระเฉงหรือเริ่มอ่อนแอลง ผู้สูงอายุบางคนอาจสูญเสียความสามารถในการเห็น การได้ยิน และมีปัญหาการทรงตัว ดังนั้น ผู้สูงอายุในช่วงวัยนี้จึงต้องการการพักผ่อนมากกว่าการทำงาน การทำงานช่วงนี้จึงไม่ควรเป็นการทำงานที่หนักจนเกินไป ควรเน้นการทำงานอดิเรกมากขึ้น

ช่วงที่สาม เป็นช่วงแห่งการพึ่งพิง มักอยู่ในช่วงอายุมากกว่า 80 ปีขึ้นไป ผู้สูงอายุมักมีความเจ็บป่วยและความเสื่อมของอวัยวะต่างๆ มากขึ้น จึงต้องพึ่งพิงผู้อื่นมากขึ้น ในวัยนี้ควรเน้นการทำงานอดิเรกที่เหมาะสมกับสภาพร่างกายที่เปลี่ยนไป

การเตรียมตัวเข้าสู่อาชีพ

1. ประเมินความพร้อมของตนเอง เช่น สุขภาพ เวลา ทั้งนี้ ลักษณะงาน ระยะเวลาการทำงาน ต้องเหมาะสมกับสภาพร่างกายของผู้สูงอายุ งานไม่หนักเกินไปกำลัง และมีความปลอดภัยสูง

2. เป็นงานที่ผู้สูงอายุมีความรู้ ความสามารถ ความเชี่ยวชาญ และมีความถนัด

3. ศึกษาข้อมูลแหล่งงาน ขอรับคำปรึกษาแนะแนวอาชีพ ฝึกอบรมอาชีพจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างช่องทางและโอกาสในการประกอบอาชีพและมีรายได้เพิ่ม

ข้อมูลแหล่งประโยชน์ ช่องทางเพื่อการทำงาน แหล่งศึกษาเรียนรู้ ฝึกอบรม พัฒนาทักษะฝีมือ

หน่วยงานของรัฐและเอกชนที่เป็นแหล่งศึกษา ฝึกอบรม พัฒนาทักษะฝีมือมีอยู่หลายแห่ง ทั้งในกรุงเทพฯ และจังหวัดอื่นๆ ทั่วประเทศ ได้แก่

สถาบันพัฒนาฝีมือแรงงานภาค (สพภ.) และศูนย์พัฒนาฝีมือแรงงานจังหวัด (ศพจ.) สังกัดกระทรวงแรงงาน

จัดฝึกอาชีพให้แก่ผู้สูงอายุร่วมกับประชาชนทั่วไปในหลักสูตรปกติ และจัดฝึกอาชีพที่เหมาะสมเฉพาะกลุ่มให้กับผู้สูงอายุ ทั้งการฝึกเตรียมเข้าทำงาน การฝึกยกระดับฝีมือแรงงาน และการฝึกอาชีพเสริมเพื่อเพิ่มความรู้ ทักษะฝีมือ พร้อมทั้งจะทำงานในธุรกิจอุตสาหกรรมและธุรกิจบริการ มีระยะเวลาการฝึกตั้งแต่ 2-10 เดือน (แล้วแต่สาขาช่าง) โดยเรียนภาคทฤษฎี ประมาณร้อยละ 20 และภาคปฏิบัติประมาณร้อยละ 80 ของเวลาฝึก

หลักสูตรเตรียมเข้าทำงาน แบ่งตามกลุ่มอาชีพ ได้ดังนี้

หลักสูตรกลุ่มสาขาช่าง เช่น ช่างไม้ ช่างปูน ช่างเขียนแบบ ช่างเชื่อม ช่างยนต์ ช่างไฟฟ้า ช่างอิเล็กทรอนิกส์ เป็นต้น

หลักสูตรกลุ่มอุตสาหกรรมศิลป์ เช่น ช่างเย็บจักรอุตสาหกรรม ช่างตัดเย็บเสื้อผ้า ช่างออกแบบเสื้อผ้า ช่างเจียรระโนพลอย ช่างเครื่องประดับ ช่างเขียนลายเบญจรงค์ เป็นต้น

หลักสูตรกลุ่มธุรกิจและบริการ เช่น พนักงานบริการอาหารและเครื่องดื่ม การประกอบอาหารไทย อาหารฝรั่ง การทำขนมไทย มัคคุเทศก์ ท้องถิ่น พนักงานฝ่ายแม่บ้านของโรงแรม ช่างแต่งผมบุรุษและสตรี เป็นต้น

หลักสูตรฝึกยกระดับฝีมือ เป็นการพัฒนายกระดับทักษะฝีมือแก่ผู้ทำงานอยู่แล้ว ผู้ถูกเลิกจ้าง หรือผู้ประสงค์จะเปลี่ยนงาน ให้มีความรู้และฝีมือทันต่อวิทยาการสมัยใหม่ ระยะเวลาการฝึกเฉลี่ย 60 ชั่วโมง หลักสูตรการฝึกยกระดับฝีมือ จะมีทั้งหลักสูตรกลุ่มอาชีพต่างๆ กลุ่มอาชีพอุตสาหกรรมศิลป์ และกลุ่มอาชีพธุรกิจและบริการ

สอบถามข้อมูลเพิ่มเติมได้ที่ : กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน หมายเลขโทรศัพท์ 0-2245-1707

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบ

และการศึกษาตามอัธยาศัย

ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย

กลุ่มเป้าหมายพิเศษ

สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ

จัดอบรมหลักสูตรพัฒนาทักษะอาชีพพระยะสั้นสำหรับผู้สูงอายุ และการอบรมเพื่อฝึกทักษะอาชีพ เช่น จักสาน ทอผ้า ทำของชำร่วย ทำลูกประคบสมุนไพร ปลูกผักปลอดสารพิษ รวมถึงการพัฒนาอาชีพด้วย เทคโนโลยี เช่น การทำปุ๋ยจุลินทรีย์ใช้ในการเกษตร การแปรรูปอาหาร เป็นต้น นอกจากนี้ ยังมีบริการแนะแนวอาชีพด้วย

สอบถามข้อมูลเพิ่มเติมได้ที่ : ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย หมายเลขโทรศัพท์ 0-2281-7217 หรือ 0-2628-5329 โทรศัพท์สายด่วน กศน.1660

ศูนย์ฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร

โรงเรียนฝึกอาชีพกรุงเทพมหานคร สังกัดกรุงเทพมหานคร

เปิดสอนวิชาชีพหลักสูตรระยะสั้นแก่ประชาชนทั่วไป หลักสูตรที่เปิดฝึกอบรม เช่น ช่างเครื่องยนต์ ช่างอิเล็กทรอนิกส์ ช่างซ่อมคอมพิวเตอร์ ช่างซ่อมโทรทัศน์ ช่างตัดเสื้อสตรี ช่างออกแบบเสื้อผ้า ช่างเสริมสวยเบื้องต้น ตัดผมบุรุษ นวดแผนโบราณ ศิลปะประดิษฐ์ ผลิตภัณฑ์จากสมุนไพร ของชำร่วย เป็นต้น รับสมัครและเปิดฝึกอบรมทุกวัน ยกเว้นวันนักขัตฤกษ์

สอบถามข้อมูลเพิ่มเติมได้ที่ : งานส่งเสริมอาชีพ กรุงเทพมหานคร
หมายเลขโทรศัพท์ 0-2613-7190

มูลนิธิข้าวขวัญ

มูลนิธิข้าวขวัญเป็นองค์กรพัฒนาเอกชนที่จัดอบรมด้านการเกษตร เพื่อการพึ่งพาตนเองแก่เกษตรกรและประชาชนทั่วไป โดยหลักสูตรที่จัดฝึกอบรมได้แก่

หลักสูตร **“การพัฒนาการทำนาแบบยั่งยืน”** เพื่อการพึ่งตนเองของชาวนา ระยะเวลาอบรมรวม 5 วัน 4 คืน เป็นหลักสูตรที่ปูพื้นฐานความคิดด้านการทำเกษตรแบบพอเพียงเพื่อการพึ่งตนเอง การอบรมแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน

ขั้นตอนที่ 1 เน้นการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ และร่วมกันวิเคราะห์ปัญหา ตลอดจนหาทางออกโดยตัวของเกษตรกรเอง การให้ความรู้ด้านปรัชญาการทำเกษตรพอเพียง การทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม

ขั้นตอนที่ 2 ฝึกปฏิบัติจริงด้านเทคนิคเกษตรที่เหมาะสมกับเกษตรกรรายย่อย เพื่อลด ละ เลิก ใช้สารเคมีทางการเกษตร เน้นการฟื้นฟูความสมดุลทางธรรมชาติ และลดต้นทุนทางการเกษตร ได้แก่ การเรียนรู้เรื่องระบบนิเวศน์ในแปลงนา การพัฒนาและปรับปรุงดิน การพัฒนาและปรับปรุงพันธุ์ข้าว

ขั้นตอนที่ 3 การศึกษาดูงานในพื้นที่ของชาวนาที่ประสบความสำเร็จ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์ เพื่อให้เกิดแรงบันดาลใจในการกลับไปพัฒนาในพื้นที่ของตนเอง

หลักสูตร “การอบรมเชิงปฏิบัติการการพัฒนาการปลูกข้าวแบบอินทรีย์” ระยะเวลาการอบรม 3 วัน เน้นการปฏิบัติและเรียนรู้ร่วมกัน เรื่องที่อบรมได้แก่ การจัดการศัตรูพืชโดยชีววิธี การปรับปรุงและพัฒนาพันธุ์ข้าว การปรับปรุงบำรุงดินโดยชีววิธี และการทำนาลดต้นทุน

สอบถามข้อมูลเพิ่มเติมได้ที่ : มูลนิธิข้าวขวัญ เลขที่ 13/1 หมู่ 3 ถนนเทศบาลท่าเสด็จ 1 ซอย 6 ตำบลสระแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดสุพรรณบุรี หมายเลขโทรศัพท์ 035-597193

มูลนิธิลุงขาวไขอาชีพร

เปิดอบรมอาชีพอิสระต่างๆ โดยไม่คิดค่าใช้จ่าย ระยะเวลาในการอบรมมีตั้งแต่ 3 ชั่วโมง จนถึง 150 ชั่วโมง

วิชาชีพที่เปิดอบรมได้แก่

การทำอาหารประเภทต่างๆ เช่น น้ำเต้าหู้งาดำ ปาท่องโก๋ ขนมถั่วแปบ เฉาก๊วย ขนมกุยช่าย สลัดแขก เต้าฮวยน้ำขิง เป็นต้น

งานฝีมือ เช่น การพับผ้าเช็ดหน้าดอกกุหลาบ การทำสบู่แบบใส น้ำยาซุบทอง ตึกตาไหมพรม กรอบรูปวิทยาศาสตร์ เป็นต้น

สอบถามข้อมูลเพิ่มเติมได้ที่ : มูลนิธิลุงขาวไขอาชีพ 3/62 หมู่ 6 ซอย 33 ตะวันออก ตำบลคลองสี่ อำเภอกลองหลวง จังหวัดปทุมธานี หมายเลขโทรศัพท์ 0-2902-7721

หน่วยงาน แหล่งบริการให้คำปรึกษาและแนะแนว อาชีพ แนะนำข้อมูลแหล่งงาน และบริการจัดหางาน

กองส่งเสริมการมีงานทำ

กรมการจัดหางาน กระทรวงแรงงาน

ให้คำปรึกษาและให้บริการแนะแนวอาชีพตามความถนัด ให้บริการจัดหางาน โดยเป็นศูนย์กลางข้อมูลตลาดแรงงานสำหรับนายจ้างและผู้หางาน โดยมีระบบลงทะเบียนผู้สูงอายุที่ต้องการหางานและนายจ้างที่ต้องการหาคน สามารถเข้าไปที่ www.elderly.doe.go.th

สถานที่ติดต่อ : กรมการจัดหางาน กระทรวงแรงงาน ถนนมิตรไมตรี แขวงดินแดง เขตดินแดง กรุงเทพมหานคร หมายเลขโทรศัพท์ 0-23540085-88, 0-2247-9423 หรือ 0-2248-4743 โทรศัพท์สายด่วน 1694 เว็บไซต์ www.doe.go.th

สำนักงานจัดหางานกรุงเทพฯ 1-10 และสำนักงานจัดหางานจังหวัดทุกจังหวัด สังกัดกระทรวงแรงงาน

บริการรับสมัครงาน และจัดหางานแก่บุคคลทั่วไป ให้คำปรึกษา
แนะนำเกี่ยวกับการหางานทำ ออกหน่วยจัดหางานเคลื่อนที่ และเผยแพร่
ข่าวสาร ตำแหน่งงานว่าง ทั้งภาครัฐและเอกชน

สอบถามข้อมูลเพิ่มเติมได้ที่ : โทรศัพท์สายด่วน 1694
กรมการจัดหางาน

ศูนย์การศึกษาจากระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยเขต ศูนย์การศึกษาจากระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ

จัดกิจกรรมที่ต่อเนื่องจากการฝึกอบรมหลักสูตรระยะสั้นเพื่อ
พัฒนาทักษะอาชีพสำหรับผู้สูงอายุ โดยจัดเป็นกิจกรรมเฉพาะเพื่อให้
ผู้สูงอายุสามารถพัฒนาตนเองเข้าสู่อาชีพ และการแนะแนวอาชีพ

สอบถามข้อมูลเพิ่มเติมได้ที่ : ศูนย์การศึกษาจากระบบและการ
ศึกษาตามอัธยาศัยเขตทุกเขตหรือศูนย์การศึกษาจากระบบและการศึกษา
ตามอัธยาศัยอำเภอทุกอำเภอ หรือ โทรศัพท์สายด่วน กศน. 1660

แหล่งทุนเพื่อการประกอบอาชีพ

กองทุนผู้สูงอายุ

กองทุนผู้สูงอายุ จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ.2546 มาตรา 13 ให้การสนับสนุนเงินกู้ยืมเพื่อการประกอบอาชีพแก่ผู้สูงอายุที่มีอายุเกิน 60 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป และมีสัญชาติไทย

หลักเกณฑ์การกู้ยืมเงินทุนประกอบอาชีพจากกองทุนผู้สูงอายุ

รายบุคคล อนุมัติเงินกู้ยืมตามความเหมาะสม รายละไม่เกิน 30,000 บาท

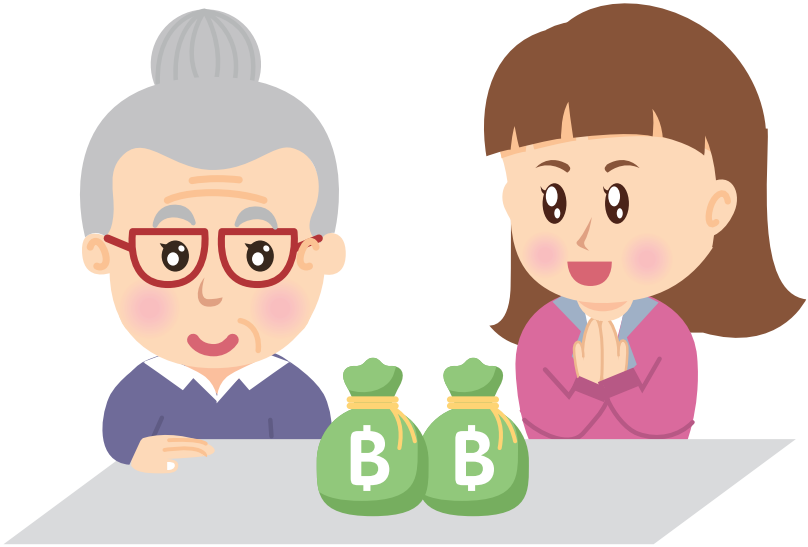
รายกลุ่ม กลุ่มละไม่น้อยกว่า 5 คน อนุมัติเงินกู้ยืมตามความเหมาะสม กลุ่มละไม่เกิน 100,000 บาท

ทั้งสองกรณี ชำระคืนเป็นรายงวด ภายในระยะเวลาไม่เกิน 3 ปี โดยไม่คิดดอกเบี้ย

คุณสมบัติของผู้กู้ยืมและผู้ค้ำประกัน

คุณสมบัติผู้กู้ยืม

- 1.มีอายุเกิน 60 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป
- 2.มีสัญชาติไทย
- 3.ประสบปัญหาความเดือดร้อนด้านเงินทุนประกอบอาชีพ โดยไม่ได้รับความช่วยเหลือจากแหล่งทุนอื่น หรือได้รับแต่ไม่เพียงพอ
- 4.มีสุขภาพแข็งแรง สามารถประกอบอาชีพได้
- 5.มีแผนงานหรือโครงการประกอบอาชีพที่เหมาะสม

กรณีผู้เฒ่ารวมกลุ่มประกอบอาชีพ (กลุ่มละไม่น้อยกว่า 5 คน) นอกจากต้องมีคุณสมบัติตามที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว ต้องมีการจัดโครงสร้างกลุ่มประกอบด้วย

- หัวหน้ากลุ่ม
- สมาชิกกลุ่ม
- มีแผนงาน โครงการประกอบอาชีพที่กระทำร่วมกันเป็นกลุ่ม
- หนังสือรับรองจากองค์กรของผู้สูงอายุ องค์กรภาคเอกชน หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง

กรณีผู้ผู้เฒ่ามีคู่สมรส ต้องได้รับความยินยอมจากคู่สมรสด้วย

คุณสมบัติผู้ค้ำประกันการกู้ยืมเป็นรายบุคคลและรายกลุ่ม

1. ผู้ค้ำประกันมีอายุไม่เกิน 59 ปีบริบูรณ์ และมีภูมิลำเนาเดียวกับผู้กู้ยืม
2. เป็นผู้ประกอบอาชีพที่มั่นคง มีรายได้แน่นอน ไม่ต่ำกว่า 8,000 บาทต่อเดือน
3. ต้องไม่เป็นผู้ค้ำประกันให้กับผู้กู้ยืมเงินกองทุนฯ รายอื่น ยกเว้นแต่ผู้กู้ยืมได้ชำระเงินกู้ยืมครบหมดแล้ว
4. สามี ภรรยา ไม่สามารถค้ำประกันให้กันได้

หมายเหตุ หากผู้ค้ำประกันเป็นบุคคลที่ประกอบอาชีพในหน่วยงานราชการ บริษัท ห้างหุ้นส่วน ให้แนบหนังสือรับรองเงินเดือนเดือนล่าสุดมาพร้อมกับเอกสารอื่นๆ เพื่อประกอบการพิจารณาด้วย

กรณีให้กู้ยืมเป็นรายกลุ่ม สมาชิกในกลุ่มที่ต้องการกู้ยืมเงินต้องจัดหาผู้ค้ำประกันตามจำนวนผู้กู้ยืมและไม่เป็นผู้กู้ยืมด้วยกันเอง และต้องรับผิดชอบลูกหนี้ร่วมกัน

กรณีผู้ค้ำประกันมีคู่สมรส ต้องได้รับความยินยอมจากคู่สมรสด้วย

เอกสารประกอบการกู้ยืม

กรณีให้กู้ยืมเป็นรายบุคคล

ยื่น “แบบคำร้องขอกู้ยืมเงินประกอบอาชีพจากกองทุนผู้สูงอายุ ประเภทรายบุคคล” มาพร้อมเอกสารประกอบ ดังนี้

- สำเนาบัตรประชาชน
- สำเนาทะเบียนบ้าน
- หนังสือสัญญาเช่าบ้าน (ในกรณีที่ผู้กู้เช่าบ้านอยู่)
- สำเนาทะเบียนบ้าน และสำเนาบัตรประชาชนของผู้ค้ำประกัน
- หนังสือรับรองเงินเดือนของผู้ค้ำประกัน (เว้นแต่เป็นเกษตรกร)

กรณีให้กู้ยืมเป็นรายกลุ่ม

ยื่น “แบบคำร้องขอกู้ยืมเงินประกอบอาชีพจากกองทุนผู้สูงอายุ ประเภทรายกลุ่ม” พร้อมเอกสารประกอบ ดังนี้

- สำเนาบัตรประชาชน
- สำเนาทะเบียนบ้าน
- โครงการประกอบอาชีพของกลุ่ม
- หนังสือสัญญาเช่าบ้าน (ในกรณีที่ผู้กู้เช่าบ้านอยู่)
- สำเนาทะเบียนบ้าน และสำเนาบัตรประชาชนของผู้ค้ำประกัน
- หนังสือรับรองเงินเดือนของผู้ค้ำประกัน (เว้นแต่เป็นเกษตรกร)

สถานที่ติดต่อ

ผู้สูงอายุที่มีภูมิลำเนาอยู่ในกรุงเทพมหานคร ติดต่อที่ กองบริหาร
กองทุนผู้สูงอายุ 255 อาคารพิชเยนทรโยธิน ภายในสถานสงเคราะห์
เด็กหญิงบ้านราชวิถี ถนนราชวิถี แขวงทุ่งพญาไท เขตราชเทวี กทม. 10400
หมายเลขโทรศัพท์ 0-2359-6100 เว็บไซต์ www.olderfund.dop.go.th
ผู้สูงอายุที่มีภูมิลำเนาอยู่ในต่างจังหวัด ติดต่อที่สำนักงานพัฒนาสังคมและ
ความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด ได้ที่ ศูนย์ประชาบดี โทรศัพท์สายด่วน 1300

ธนาคารชุมชน

ธนาคารชุมชนเป็นสถาบันการเงินระดับชุมชน ที่ผู้สูงอายุสามารถ
ฝากและถอนเงิน และกู้เงินเพื่อไปเป็นทุนประกอบอาชีพได้

บริการที่จัดให้แก่สมาชิก ได้แก่ การฝาก ถอน และการปล่อยกู้
สินเชื่อในอัตราดอกเบี้ยต่ำ เป็นการส่งเสริมให้ชุมชนมีการออมเงินกับ
สถาบันการเงินของตนเอง และสามารถกู้เงินเพื่อเป็นทุนในการประกอบ
อาชีพได้

สถานที่ติดต่อ : ธนาคารชุมชนในชุมชนที่ผู้สูงอายุอาศัยอยู่

กองทุนพัฒนาบทบาทสตรี

ให้กู้ยืมเงินทุนดอกเบี้ยต่ำหรือปลอดดอกเบี้ยแก่สตรีสำหรับการลงทุน เพื่อพัฒนาอาชีพ สร้างงาน สร้างรายได้

คุณสมบัติสมาชิกกองทุนพัฒนาสตรี

เป็นสตรี หรือองค์กรสตรีที่มีการดำเนินงานและมีผลงานเกี่ยวกับการพัฒนา และคุ้มครองช่วยเหลือสตรี

คุณสมบัติของสมาชิกกองทุน มีดังนี้

- (1) สมาชิกประเภทบุคคลธรรมดา มีสัญชาติไทย มีอายุตั้งแต่ 15 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป และมีภูมิลำเนา หรือถิ่นที่อยู่ หรือเป็นผู้ที่มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านหรืออาศัยอยู่ในหมู่บ้านหรือชุมชนนั้นไม่น้อยกว่า 6 เดือน
- (2) สมาชิกประเภทองค์กรสตรี มีความรับผิดชอบ เสียสละมีส่วนร่วมในการทำประโยชน์แก่สังคม และมีที่ตั้งอยู่ในท้องที่ตำบลหรือจังหวัดที่ขอขึ้นทะเบียน

การขอรับเงินสนับสนุนจากกองทุน

สมาชิกและองค์กรสตรีที่ขึ้นทะเบียนแล้ว และประสงค์จะขอรับการสนับสนุนเงินทุนจากกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี ต้องมีคุณสมบัติดังต่อไปนี้

- (1) มีภูมิลำเนาหรือถิ่นที่อยู่ หรือสถานที่ทำงาน หรือสำนักงานใหญ่ ตั้งอยู่ในท้องที่ ที่จะยื่นคำขอไม่น้อยกว่า 6 เดือน
- (2) มีบุคลากร หรืออาสาสมัครในการปฏิบัติงานประจำ หรือมีที่ปรึกษาที่มีความรู้เกี่ยวกับการช่วยเหลือ คุ้มครอง และพิทักษ์สิทธิสตรี

(3) ดำเนินงานและมีผลงานเกี่ยวกับการทำงานหรือการฝึกอาชีพ การพัฒนา การช่วยเหลือคุ้มครอง และพิทักษ์สิทธิสตรี หรือมีผลงานที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมหรือชุมชนที่เกี่ยวข้องกับสตรี

(4) ไม่ดำเนินกิจการที่อาจก่อให้เกิดความวุ่นวาย หรือขัดต่อความสงบเรียบร้อยของประชาชน

สำหรับลักษณะโครงการที่จะได้รับการพิจารณาที่เกี่ยวข้องกับการทำงานเพื่อสร้างรายได้ จะต้องเป็นโครงการที่เป็นการกู้ยืมเงิน ที่มีวัตถุประสงค์และเป้าหมายในการใช้เงินอย่างชัดเจน ซึ่งมีผลต่อการทำงาน การพัฒนาอาชีพ การสร้างงาน หรือการสร้างรายได้เป็นสำคัญ

การสมัครเป็นสมาชิก

กรุงเทพมหานคร : สมัครได้ที่ศูนย์การศึกษาครอบครัวและ การศึกษาตามอัธยาศัยเขต

ส่วนภูมิภาค : สมัครได้ที่สำนักงานที่ทำการหมู่บ้าน และศูนย์ การศึกษาครอบครัวและ การศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ

การยื่นคำขอรับการสนับสนุนเงินทุนจากกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี

ให้ผู้มีอำนาจทำการแทนองค์กรสตรี หรือผู้ซึ่งได้รับมอบฉันทะจากองค์กรสตรี ยื่นคำขอพร้อมด้วยเอกสารหลักฐานตามแบบที่คณะกรรมการบริหารกองทุนกำหนด โดยองค์กรสตรีที่ตั้งอยู่ในเขตท้องที่กรุงเทพมหานคร ให้ยื่นคำขอต่อคณะกรรมการกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีกรุงเทพมหานคร ส่วนองค์กรสตรีที่ตั้งอยู่ในพื้นที่จังหวัดอื่น (นอกเหนือจากกรุงเทพมหานคร) ให้ยื่นคำขอต่อคณะกรรมการกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีจังหวัด หรือคณะกรรมการกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีตำบล แล้วแต่กรณี ทั้งนี้ องค์กรสตรีที่ได้รับเงินอุดหนุนจากกองทุนพัฒนาบทบาทสตรีต้องดำเนินงานให้เป็นไปตามแผนงาน โครงการที่ได้ยื่นขอรับเงินอุดหนุนจะนำเงินที่ได้รับจากกองทุนฯ ไปใช้จ่ายในกิจกรรมนอกเหนือจากแผนงานโครงการ หรือจะไปดำเนินงานนอกเขตพื้นที่ที่ตั้งขององค์กรสตรีนั้นไม่ได้

สอบถามข้อมูลเพิ่มเติมได้ที่ : ศูนย์บริการข้อมูลภาครัฐเพื่อประชาชน โทรศัพท์สายด่วน 1111 กด 6 เว็บไซต์ www.womenfund.thaigov.go.th

นโยบายรัฐบาลเพื่อส่งเสริมการมีรายได้และมั่งงานทำของผู้สูงอายุ

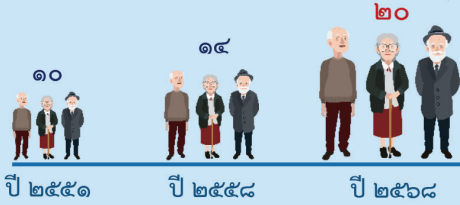
นโยบายส่งเสริมการมีรายได้และมั่งงานทำของผู้สูงอายุ โดย พล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี กำลังเร่งวางนโยบาย มาตรการ ต่างๆ เพื่อรองรับสังคมผู้สูงอายุ โดยมอบหมายให้รองนายกรัฐมนตรี พลเอกประวิตร วงษ์สุวรรณ นายสมคิด จาตุศรีพิทักษ์ และพลเรือเอกณรงค์ พิพัฒนาศัย เป็นผู้กำกับดูแลการดำเนินการผลักดันขับเคลื่อนงานทางสังคม รวมถึงเรื่องผู้สูงอายุเพื่อส่งเสริมให้ผู้สูงอายุสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคม และมีคุณภาพชีวิตที่ดี ครอบคลุม 4 มิติ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สุขภาพ และสภาพแวดล้อม โดยคณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ 8 พฤศจิกายน 2559 เห็นชอบมาตรการรองรับสังคมผู้สูงอายุ 4 มาตรการ คือ 1) การส่งเสริม การจ้างงานผู้สูงอายุ 2) การสร้างที่พักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุ (Senior Complex) 3) สินเชื่อที่พักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุ (Reverse Mortgage) 4) การบูรณาการระบบบำนาญบำนาญ ซึ่งมาตรการทั้งหมดแสดงให้เห็น ถึงการให้ความสำคัญของรัฐบาลที่มีต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ โดยอาศัยกลไกระดับชาติและระดับท้องถิ่นที่เชื่อมโยงกับทุกภาคส่วน ในสังคม

มาตรการรองรับสังคมผู้สูงอายุ

เหตุผลและความจำเป็น

ประเทศไทยเป็น
สังคมผู้สูงอายุ

สังคมผู้สูงอายุ
โดยสมบูรณ์

สัดส่วนประชากรสูงอายุ
ต่อประชากรทั้งหมดสูงขึ้น
ต่อเนื่อง

การจ้างงานผู้สูงอายุ

เพื่อส่งเสริมให้นายจ้าง
มีการจ้างงานผู้สูงอายุ
ผ่านมาตรการทางภาษี
แก่นายจ้าง

มาตรการภาษีเพื่อส่งเสริม
การจ้างงานผู้สูงอายุ

บริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคล

- ลูกจ้างอายุ ๖๐ ปีขึ้นไป
- ค่าจ้างไม่เกิน ๑๕,๐๐๐

บาท/คน/เดือน

- ไม่เป็นผู้ถือหุ้น กรรมการ
ผู้บริหาร หรือเคยเป็นผู้บริหาร
ของกิจการ

นายจ้างขอใช้สิทธิ
หักรายจ่าย ๒ เท่า
(ใช้สิทธิไม่เกินร้อยละ ๑๐
ของลูกจ้างทั้งหมด)

มีงานทำ มีรายได้

ที่พักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุ (Senior Complex)

เพื่อส่งเสริมการสร้างที่พักอาศัยที่มีความเหมาะสมและ
มีสิ่งอำนวยความสะดวกเป็นการเฉพาะให้กับผู้สูงอายุ

สร้าง Senior Complex บนที่ราชพัสดุภายใต้หลักประกันรัฐ

- กรมธนารักษ์สนับสนุนที่ราชพัสดุ
จำนวน ๔ พันที่ (จังหวัดชลบุรี
นครนายก เชียงราย และเชียงใหม่)

- **ผลตอบแทนโครงการ** ตามโครงการบ้านธนารักษ์ประชารัฐ

- อัตราค่าเช่า ๑ บาท/ตร.ว./เดือน
- ค่าธรรมเนียมการจัดให้เช่า ๒ เท่า ของค่าเช่า ๑ ปี
ยกเว้น **เชียงใหม่** ตามระเบียบกระทรวงการคลัง
ระยะเวลา สิทธิในการเช่า ๓๐ ปี โดยรัฐจะต่ออายุสัญญาอีก ๓๐ ปี

- **สนับสนุนสินเชื่อเงื่อนไขผ่อนปรน** (ธ.อมสิน และ ธ.อ.ส.)

- Pre-finance วงเงิน ๔,๐๐๐ ลบ.

- Post-finance ในระยะต่อไป

มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

ภาระงบประมาณในการดูแลผู้สูงอายุที่มีแนวโน้มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง

งบประมาณสำหรับบำนาญบำนาญข้าราชการ เบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ
ละเงินสมทบกองทุนการออมเพื่อการเกษียณเพิ่มสูงขึ้น ๒ เท่าใน ๘ ปี

๒.๙ แสนล้านบาท

(ร้อยละ ๑๐.๔๗ ของ
งบประมาณ ปี ๒๕๕๙)

ปี ๒๕๕๙

๖.๙๘ แสนล้านบาท

(ร้อยละ ๑๕.๘๓ ของ
งบประมาณ ปี ๒๕๖๗)

ปี ๒๕๖๗

สินเชื่อที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุ (Reverse Mortgage : RM)

เพื่อให้ผู้สูงอายุนำที่อยู่อาศัย
ของตนเองมาเปลี่ยนเป็นเงินดำรงชีพ

ผู้สูงอายุรับเงินงวดรายเดือน
เพื่อให้มีเงินเพียงพอสำหรับการใช้จ่าย
ในชีวิตประจำวันและเพื่อดูแลสุขภาพ

คุณสมบัติผู้กู้

- อายุ ๖๐ ปีขึ้นไป
- มีกรรมสิทธิ์ในอยู่อาศัย
- กรณีสามีคู่สมรสให้รับสิทธิ์ต่อเนื่องจนกว่าจะหมดอายุสัญญาหรือเสียชีวิตทั้งคู่

เสริมสร้างความมั่นคง
ทางรายได้ให้ผู้สูงอายุ

การบูรณาการระบบบำนาญบำนาญ

เพื่อให้มีหน่วยงานที่กำกับดูแลนโยบายระบบ
บำนาญบำนาญในภาพรวมและให้แรงงานในระบบ
มีรายได้หลังเกษียณที่เพียงพอในการดำรงชีวิตได้

๑. การแต่งตั้งคณะกรรมการนโยบายบำนาญบำนาญแห่งชาติ

กำหนดนโยบายและทิศทางของระบบบำนาญบำนาญในระดับประเทศ

๒. การจัดตั้งกองทุนบำนาญบำนาญแห่งชาติ (กบข.)

สมาชิก: แรงงานในระบบอายุ ๑๕-๖๐ ปี อาทิ ลูกจ้างเอกชน
พนักงานรัฐวิสาหกิจ พนักงานราชการ ลูกจ้างชั่วคราวส่วนราชการ
และเจ้าหน้าที่องค์กรมหาชน

การส่งเงิน: นายจ้างและลูกจ้างร่วมกันส่งเงินในอัตราร้อยละ ๓ ของค่าจ้าง
สูงสุดไม่เกิน ๑,๘๐๐ บาทเดือนกรณีค่าจ้างต่ำกว่า ๑๐,๐๐๐ บาท นายจ้าง
จ่ายฝ่ายเดียว (ปรับอัตราเป็นร้อยละ ๓, ๕, ๗ และ ๑๐ ภายในปีที่ ๑๐
ตามลำดับ)

การรับเงินจากกองทุน:

เมื่ออายุครบ ๖๐ ปี เลือกรับเงินงวดหรือเงินก้อนจากกองทุน

มีรายได้เพียงพอหลังเกษียณอายุ

ที่มา : สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง

กลไกประชารัฐเพื่อสังคม

การส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือกันระหว่างหน่วยงานรัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม ผ่านทางกลไกประชารัฐเพื่อสังคม มี ดร.สมคิด จาตุศรีพิทักษ์ รองนายกรัฐมนตรี ศ.เกียรติคุณ นพ.ประเวศ วะสี และนายอภิศักดิ์ ตันติวรวงศ์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง เป็นที่ปรึกษา โดยขับเคลื่อนทั้ง 3 ภาคส่วน ได้แก่ ภาครัฐ พล.ต.อ.อดุลย์ แสงสิงแก้ว รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เป็นหัวหน้าคณะทำงาน ภาคเอกชน นายอิสระ ว่องกุศลกิจ ประธานกรรมการหอการค้าไทย และภาคประชาสังคม ดร.สุปรีดา อดุลยานนท์ ผู้จัดการกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) มีคณะทำงานย่อยในแต่ละด้านร่วมกำหนดเป้าหมายและวางแนวทางดำเนินงานร่วมกัน Quick Win ในการขับเคลื่อนนโยบายประชารัฐเพื่อสังคม (E6) ดังนี้ ได้แก่

1. คณะทำงานย่อยด้านการส่งเสริมการมีรายได้และการมีงานทำของคนพิการ มีเป้าหมายจ้างงานคนพิการเพิ่ม 16,000 อัตราในปี 2561 และส่งเสริมความเข้มแข็งให้กับองค์กรของคนพิการและวิสาหกิจเพื่อสังคมของคนพิการ

2. คณะทำงานส่งเสริมการมีรายได้และการมีงานทำของผู้สูงอายุ ได้ตั้งเป้าหมายให้ผู้สูงอายุทั้งในและนอกระบบมีรายได้และมีงานทำเพิ่มขึ้น 39,000 อัตรา ในปี 2560

3. คณะทำงานด้านการออมเพื่อการเกษียณอายุ โดยการรณรงค์ด้านวินัยทางการเงินการออมเพื่อส่งเสริมให้คนเกิดการออม 4 กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ แรงงานในระบบ แรงงานนอกระบบ ข้าราชการ และผู้สูงอายุ

4. คณะทำงานด้านที่อยู่อาศัยและสิ่งแวดล้อมเพื่อการอยู่อาศัย ได้รวบรวมแบบบ้านผู้สูงอายุทั้งจากภาครัฐและเอกชนและการเสริมสร้างทักษะการออกแบบก่อสร้างของวิชาชีพที่เกี่ยวข้องให้มีความรู้ด้าน Universal Design

5. คณะทำงานด้านความปลอดภัยทางถนน รณรงค์การให้ความรู้การขับขี่ปลอดภัย

ภาคผนวก

เล่ม ๑๓๔ ตอนที่ ๒๖ ก ราชกิจจานุเบกษา ๒ มีนาคม ๒๕๖๐

พระราชกฤษฎีกา ออกตามความในประมวลรัษฎากร ว่าด้วยการยกเว้นรัษฎากร (ฉบับที่ ๖๓๙) พ.ศ. ๒๕๖๐

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร

ให้ไว้ ณ วันที่ ๒ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๖๐
เป็นปีที่ ๒ ในรัชกาลปัจจุบัน

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร มีพระราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศว่า

โดยที่เป็นการสมควรยกเว้นภาษีเงินได้ให้แก่บริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคล บางกรณี

อาศัยอำนาจตามความในมาตรา ๒๒ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช ๒๕๕๗ และมาตรา ๓ (๑) แห่งประมวลรัษฎากร ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลรัษฎากร (ฉบับที่ ๑๐) พ.ศ. ๒๕๕๖ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตราพระราชกฤษฎีกาขึ้นไว้ ดังต่อไปนี้

มาตรา ๑ พระราชกฤษฎีกานี้เรียกว่า “พระราชกฤษฎีกาออกตามความในประมวลรัษฎากรว่าด้วยการยกเว้นรัษฎากร (ฉบับที่ ๖๓๙) พ.ศ. ๒๕๖๐”

มาตรา ๒ พระราชกฤษฎีกานี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

มาตรา ๓ ให้ยกเว้นภาษีเงินได้ตามส่วน ๓ หมวด ๓ ในลักษณะ ๒ แห่งประมวลรัษฎากรให้แก่บริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลซึ่งรับผู้สูงอายุที่มีอายุหกสิบปีขึ้นไปไปทำงานสำหรับเงินได้เป็นจำนวนร้อยละหนึ่งร้อยของรายจ่ายที่ได้จ่ายเป็นค่าใช้จ่ายในการจ้างผู้สูงอายุ เฉพาะรายจ่ายที่ได้จ่ายเป็นค่าใช้จ่ายในการจ้างผู้สูงอายุในส่วนที่ไม่เกินร้อยละสิบของจำนวนลูกจ้างในบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลนั้น

สำหรับระยะเวลาบัญชีที่เริ่มในหรือหลังวันที่ ๑ มกราคม พ.ศ. ๒๕๕๙ เป็นต้นไป ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์วิธีการ และเงื่อนไขที่อธิบดีประกาศกำหนด

ในกรณีที่ผู้สูงอายุทำงานในบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลหลายแห่งในเวลาเดียวกัน ให้บริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลที่รับผู้สูงอายุเข้าทำงานก่อนได้รับสิทธิยกเว้นภาษีเงินได้ตามวรรคหนึ่ง

การจ้างผู้สูงอายุตามวรรคหนึ่งไม่รวมถึงกรณีการจ้างผู้สูงอายุที่มีรายจ่ายเป็นค่าใช้จ่ายในการจ้างในแต่ละเดือนเกินกว่าหนึ่งหมื่นห้าพันบาท

มาตรา ๔ ผู้สูงอายุตามมาตรา ๓ ต้องมีคุณสมบัติ ดังต่อไปนี้

(๑) เป็นผู้สัญชาติไทย

(๒) เป็นลูกจ้างของบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลที่จ้างอยู่ก่อนแล้ว หรือเป็นผู้สูงอายุที่ได้ขึ้นทะเบียนงานไว้กับกรมการจัดหางาน กระทรวงแรงงาน

(๓) ไม่เป็นและไม่เคยเป็นกรรมการหรือผู้ถือหุ้นของบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลที่จ้างผู้สูงอายุดังกล่าวหรือบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลในเครือเดียวกัน

มาตรา ๕ ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังรักษาการตามพระราชกฤษฎีกานี้

ผู้รับสนองพระราชโองการ
พลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา
นายกรัฐมนตรี

หมายเหตุ :- เหตุผลในการประกาศใช้พระราชกฤษฎีกาฉบับนี้ คือ โดยที่เป็นการสมควรยกเว้นภาษีเงินได้นิติบุคคลให้แก่บริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลซึ่งรับผู้สูงอายุที่มีอายุหกสิบปีขึ้นไปเข้าทำงาน เพื่อส่งเสริมให้มีการจ้างแรงงานผู้สูงอายุดังกล่าวเข้าทำงาน จึงจำเป็นต้องตราพระราชกฤษฎีกานี้

รายการอ้างอิง

หนังสือ

กชกร สังขชาติ. **ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับผู้สูงอายุ**. ชลบุรี : ภาควิชาการศึกษา
นอกระบบ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา 2536.
กลุ่มสถิติแรงงาน สำนักสถิติเศรษฐกิจและสังคม. **สรุปผลที่สำคัญ**
การทำงานของผู้สูงอายุในประเทศไทย พ.ศ.2533. กรุงเทพฯ :
สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2554.

นฤมล สะอาดโฉม. **เกษียณหรือเกษียณ**. กรุงเทพฯ : ฐานบุคส์, 2551.
นงนุช สุนทรชวกานต์. **การสร้างโอกาสการทำงานของผู้สูงอายุ**.
กรุงเทพฯ : มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย, 2552.

บรรลุ ศิริพานิช. **คู่มือผู้สูงอายุฉบับสมบูรณ์**. กรุงเทพฯ : หมอชาวบ้าน,
2549.

บรรลุ ศิริพานิช. **สร้างกาย-ใจ ให้แข็งแรง**. กรุงเทพฯ : พิมพ์ดี, 2537.

บุญเทือง โพธิ์เจริญ. **แผนที่ชีวิตวัยเกษียณ**. กรุงเทพฯ : ฐานบุคส์, 2551.

ประนอม โอทกานนท์. **ชีวิตที่สุขสมบูรณ์ของผู้สูงอายุไทย หลักการ**
งานวิจัย และบทเรียนจากประสบการณ์. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ :
สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554.

วิทยา ยุวชิต. **อายุยืนด้วยบัญญัติ 10 ประการ**. กรุงเทพฯ : พิมพ์ทอง,
ม.ป.ป.

สถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย. มุลนิธิ. **สถานการณ์ผู้สูงอายุไทย 2553**. กรุงเทพฯ : ที่คิวพี, 2555.

สถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย, มุลนิธิ. 4 มิติ **สู่คุณภาพชีวิตผู้สูงอายุในชุมชน**. กรุงเทพฯ : ที่คิวพี, 2554.

สุชาติ ทวีสิทธิ์ และสวรัย บุญยमानนท์. **คุณค่าผู้สูงอายุในสายตาสังคมไทย**. นครปฐม : สำนักพิมพ์ประชากรและสังคม, 2553.

สุภาณี ปิยพสุนทร. **เริ่มต้นชีวิตใหม่เมื่ออายุใกล้ 60 ปี**. กรุงเทพฯ : แสงดาว, 2550.

อาชญญา รัตน์อุบล และคณะ. **การศึกษาและการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้สูงอายุไทย**. กรุงเทพฯ : มูลนิธิสถาบันวิจัยและพัฒนาผู้สูงอายุไทย, 2554.

เว็บไซต์

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, **สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว**. คู่มือการดำเนินงานกองทุนพัฒนาบทบาทสตรี. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อวันที่ 20 กรกฎาคม 2555 จาก http://www.gender.go.th/womenfund/pdf_fund/fund_women_21022555.pdf.

กระทรวงแรงงาน, กรมการจัดหางาน. **หน่วยงานภายในกรมการจัดหางานและสถานฝึกอาชีพอิสระ**. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อวันที่ 20 กรกฎาคม 2555 จาก <http://www.doe.go.th>.

กระทรวงแรงงาน, กรมพัฒนาฝีมือแรงงาน. **หน่วยงานภายในกรม.** [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อวันที่ 18 สิงหาคม 2555 จาก <http://dsd.go.th>.

กระทรวงศึกษาธิการ, สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย, ศูนย์การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย กลุ่มเป้าหมายพิเศษ, **การศึกษาสำหรับผู้สูงอายุ.** [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อวันที่ 1 กันยายน 2555 จาก <http://ageing.nfe.go.th>.

มูลนิธิข้าวขวัญ. **หลักสูตรฝึกอบรมเกษตรกร.** [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อวันที่ 18 สิงหาคม 2555 จาก <http://www.khaokwan.org>.

มูลนิธิพัฒนาผู้สูงอายุ. **Who we are and Our Mission.** [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อวันที่ 20 กรกฎาคม 2555 จาก <http://fopdev.or.th>.

มูลนิธิลุงชาวไชอาซีฟ. **มูลนิธิลุงชาวไชอาซีฟ.** [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อวันที่ 18 สิงหาคม 2555 จาก <http://www.thaidonatedb.com>.

ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542.** [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อวันที่ 18 สิงหาคม 2555 จาก <http://royin.go.th>.

สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน), สำนักงานปฏิบัติการภาคใต้. **เรื่องเล่าจากชุมชนธนาคารชุมชนมะนัง ตำบลนิคมพัฒนา อำเภอมะนัง จังหวัดสตูล.** [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อวันที่ 18 สิงหาคม 2555 จาก <http://www.souththai.org>.

สำนักงานจัดหางานจังหวัดเชียงใหม่. การประกอบอาชีพอิสระ. [ออนไลน์].
สืบค้นเมื่อวันที่ 18 สิงหาคม 2555 จาก <http://cmemployment.org>.

สำนักงานส่งเสริมการปฏิรูประบบเพื่อคุณภาพชีวิตเกษตรกร ชุมชน และ
สังคม. ธนาคารชุมชนตำบลสร้างถ่อน้อย. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ
วันที่ 18 สิงหาคม 2555 จาก <http://www.greenreform.org>.

สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย
กรุงเทพมหานคร. การศึกษาเพื่อพัฒนาอาชีพ. [ออนไลน์]. สืบค้น
เมื่อวันที่ 18 สิงหาคม 2555 จาก <http://www.korsornor1.com>.

สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ. พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ.2546.
[ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อวันที่ 20 กรกฎาคม 2555 จาก [http://
www.oppo.opp.go.th](http://www.oppo.opp.go.th).